

ไม้คางโค : ประวัติทางภาษาและลักษณะการใช้จากอดีตสู่ปัจจุบัน

ชวัลภา พรหมมาชุย¹

วิไลศักดิ์ กิ่งคำ²

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้เป็นการศึกษาวิเคราะห์คำว่า “ไม้คางโค” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติทางภาษาของคำว่า “ไม้คางโค” และลักษณะการใช้ไม้คางโคจากในอดีตมาสู่ปัจจุบัน การศึกษาพบว่าคำดังกล่าวสามารถเชื่อมโยงไปถึงประวัติทางภาษาได้หลายมิติ ทั้งมิติด้านความเชื่อ ความศรัทธาทางพระพุทธศาสนา และมิติการสร้างอรรถรสให้วรรณกรรม รวมถึงได้ทราบลักษณะการใช้ไม้คางโคในมิติด้านค่านิยมความงามของผู้หญิงอินเดียที่มีมายาวนานตั้งแต่ในสมัยอดีตถึงปัจจุบัน แม้ว่าการใช้เพื่อประโยชน์ด้านความงามจะมีความเปลี่ยนแปลงและแตกต่างออกไปตามกาลเวลาก็ตาม ไม้คางโคยังคงเป็นอุปกรณ์ที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรมและภาษามากกว่าการเป็นอุปกรณ์ที่ช่วยเสริมความงามให้ผู้หญิงเพียงเท่านั้น

คำสำคัญ: ไม้คางโค, ลักษณะทางภาษา, อุปกรณ์เสริมความงาม, วัฒนธรรมอินเดีย, พระพุทธศาสนา

¹ นิสิตหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ อีเมล chawanlapa.p@ku.th

² รองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ อีเมล wilaisak.k@ku.th

Kanko Wood: Linguistic History and Usage from the Past to the Present

Chawanlapa Phrommasui¹

Wilaisak Kingkham²

Abstract

This article is an analysis of the word “Kanko Wood” with the objective to study its linguistic history and usage from the past to the present. The study found that this word is linked to many aspects of linguistic history -- Buddhist belief and faith, and literary flavor. In addition, we have learned about how Kanko wood has been used, which reflects beauty values of Indian women from the past to the present. Although the use of Kanko wood for beauty purposes has changed over time, this wood still has both cultural and linguistic values, not just serving as a mere beauty aid to women.

Keywords: Kanko Wood, Linguistic Characteristics, Beauty Aid, Indian Culture, Buddhism

¹ Doctoral student, Major in Thai, Department of Thai Language, Faculty of Humanities, Kasetsart University. Email: chawanlapa.p@ku.th

² Associate Professor in Department of Thai Language, Faculty of Humanities, Kasetsart University. Email: wilaisak.k@ku.th

บทนำ

ความสวยความงามเป็นสิ่งที่คู่กับผู้หญิงในทุกยุค ทุกสมัย การนิยามความงามของผู้หญิงสาวแต่ละประเทศก็มีความแตกต่างกันไปตามความนิยมของคนในประเทศนั้น ๆ ในประเทศเกาหลีจะมีค่านิยมความสวยของชาวเกาหลี เน้นความงามที่ผิวขาวผุดผ่อง ผิวสวยไร้ที่ติประหนึ่งกระเบื้องลายคราม ประเทศฝรั่งเศสมีความยึดมั่นในความสวยงามสไตล์ Jolie Laide หมายถึง ความสวยงามของความไม่สมบูรณ์แบบ เหตุผลนี้ทำให้สาว ๆ ฝรั่งเศสนั้นพอใจในความสวยของตัวเอง และมีเสรีภาพในการชื่นชมความสวยงามที่แม้จะเป็นจุดที่ใครหลาย ๆ คนอาจมองว่าเป็นตำหนิ เช่น กระบนใบหน้า ประเทศมอริเตเนียมีความเชื่อว่า “ผู้หญิงยิ่งตัวใหญ่ก็ยิ่งสวย” ในบางครอบครัวลูกสาวจะถูกบังคับให้ขุนตัวเองให้อ้วน เพราะถ้าหากมีหุ่นอวบอ้วนมากเท่าไร เชื่อว่าจะยิ่งดีต่อชีวิตการแต่งงานมากเท่านั้น

นอกเหนือจากที่กล่าวเรื่องความงามของผู้หญิงในบางประเทศตามข้างต้นแล้ว ผู้หญิงในประเทศอินเดียก็มีการนิยามความงามของสาวแขกตามคัมภีร์ หุ่นสวยในแบบฉบับของตนเองเช่นกัน ในประเทศอินเดียมีวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับความงามอย่างมาก ทั้งการแต่งกาย การเลือกใช้เครื่องประดับที่สะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของความเป็นสาวอินเดีย ลักษณะการแต่งกายของผู้หญิงอินเดียนิยมสวมเสื้อแขนยาวแบบชาวจีน แต่ความยาวของเสื้อจะค่อนข้างสั้นทำให้เห็นหน้าท้อง นุ่งกางเกงขาลิบข้างใน ใช้ผ้าบาง ๆ เช่น ผ้าลินิน มีสลินอย่างดีห่มอีกชั้น ถ้าเป็นชาวพื้นเมืองจะนุ่งสำหรับ กระโปรงจีบดอกสีแดง หรือนุ่งกางเกงขาวยาว

ภาพที่ 1 การแต่งกายของผู้หญิงอินเดีย

(ที่มา: <https://images.app.goo.gl/jPtckBfWwmfwUsfm8>)

การแต่งกายของผู้หญิงอินเดียที่สวมเสื้อขนาดสั้นจนทำให้เห็นช่วงหน้าท้อง สอดคล้องกับค่านิยมการปั้นหุ่นให้เอวคอด และสะโพกผึ่งผายเพื่อรับกับการนุ่งสำหรับหรือ กระโปรงยาวตามแบบฉบับของสาวอินเดียพื้นเมือง ลองจินตนาการดูว่าถ้าใส่ชุดที่เป็น กระโปรงยาวแต่สะโพกลีบเล็กก็คงจะไม่สวยรับกับการนุ่งสำหรับแบบพื้นเมืองของสาว ๆ และเคล็ดลับการเสริมสะโพกให้งามตามแบบฉบับของผู้หญิงอินเดียในอดีตที่จะช่วยเสริม สะโพกให้ผึ่งผายกลมมนนั้นก็คือ “ไม้คางโค”

วัตถุประสงค์การศึกษา

เพื่อศึกษาประวัติทางภาษาและลักษณะการใช้ “ไม้คางโค” เพื่อเสริมความงาม จากอดีตมาสู่ปัจจุบัน

วิธีดำเนินการศึกษา

บทความวิชาการเรื่อง “ไม้คางโค : ประวัติทางภาษาและลักษณะการใช้จากอดีต สู่ปัจจุบัน” ผู้เขียนบทความมีวิธีดำเนินการศึกษาดังนี้

ข้อมูลเป้าหมาย

ไม้คางโคคืออุปกรณ์ที่นิยมในการช่วยเสริมความสวยงามให้กับผู้หญิงประเทศ อินเดียและได้มีการแพร่หลายวัฒนธรรมการใช้ไม้คางโคเพื่อช่วยเสริมความงามนี้ ในประเทศแถบทวีปเอเชียดังมีปรากฏข้อมูลของไม้คางโคในนิทานและวรรณคดีหลายเรื่อง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษาได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้านประวัติการใช้ภาษาและลักษณะการใช้ “ไม้คางโค” เพื่อเสริมความงามของผู้หญิงอินเดียจากพระไตรปิฎก มหาเวสสันดรชาดก มหาชาติ คำหลวง มหาราชแห่งกุสาวดี นิทานธรรมบท 8 ภาค และพุทธชัยมงคล โดยผู้ศึกษาได้นำ ข้อมูลด้านการใช้ภาษาและลักษณะการใช้ที่เกี่ยวข้องกับ “ไม้คางโค” ที่ปรากฏอยู่ใน ขอบเขตที่ระบุข้างต้นนำมาศึกษา “ไม้คางโค” อันเป็นการศึกษาประวัติทางภาษา และลักษณะการใช้จากอดีตสู่ปัจจุบัน

ผลการศึกษา

ประวัติทางภาษาของคำว่า “ไม้คางโค”

พจนานุกรมฉบับมติชน (2547 : 181) ได้ให้ความหมายของคำว่า “คางโค” ว่าเป็นคำนาม หมายถึง “เครื่องมือบริหารสะโพกให้ผายของผู้หญิงสมัยโบราณ” เรียกว่า “ไม้คางโค”

ถ้าวิเคราะห์ตามรูปคำ คำว่า “คางโค” มาจากคำว่า “โคหนูก” ในภาษาบาลี หมายถึง ไม้ที่มีรูปทรงลักษณะเหมือนกับคางของโค (วัว) “ไม้คางโค” จึงมีลักษณะแบน ๆ ค่อนข้างหนา มีรูปทรงกลม ๆ ใหญ่ ๆ มีขึ้นเพื่อเอาไว้ใช้ทุบให้เนื้อสะโพกผิ้งผายตามแบบฉบับความงามของผู้หญิงอินเดีย

เหตุที่มีชื่อเรียกไม้นี้ว่า “คางโค” นอกเหนือจากเหตุผลในด้านลักษณะที่ไม่ มีรูปทรงเหมือนคางของโคแล้ว ถ้าในมุมมองความเชื่อและการนับถือในประเทศอินเดีย จะให้ความสำคัญ เคารพ และนับถือโค (วัว) เป็นอย่างมาก เพราะคนอินเดียเชื่อว่าวัวเป็น สัตว์พาหนะของพระศิวะ เป็นสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ที่ควรเคารพบูชาและได้รับการปกป้อง ดังจะ เห็นพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ที่มักจะมิ้วเข้าไปเกี่ยวข้องเสมอ เช่น พิธีกรรมการจัดงาน แต่งงานให้กับวัว พระราชพิธีในประเทศไทยที่ได้รับอิทธิพลมาจากพราหมณ์ – ฮินดูก็มีปรากฏ ให้เห็น ดังเช่นในพระราชพิธีมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ ซึ่งเป็นพระราชพิธีโบราณที่มี มาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยก็ใช้วัวในการเสวยทายความอุดมสมบูรณ์ด้านเกษตรกรรมของ ประเทศในทุกปี วัวยังเป็นสัญลักษณ์ที่หมายถึงความมั่งคั่ง ความเข้มแข็ง ความอุดมสมบูรณ์ และถือว่าเป็นสัตว์ที่ให้คุณมาก ทั้งให้น้ำนม สามารถใช้วัชรบรรทุกสัมภาระเพื่อเดินทางไป ในสถานที่ต่าง ๆ แม้แต่อุจจาระของวัวก็สามารถนำมาทำประโยชน์ได้มากทั้งนำมาทำปุ๋ย นำมาปั้นทำเป็นขนาดต่าง ๆ แล้วนำไปตากแห้งเพื่อใช้เป็นเชื้อเพลิงในการหุงต้มอาหาร วัวจึงมีความสำคัญมากสำหรับคนอินเดียมาตั้งแต่สมัยโบราณ

ความสำคัญของวัวที่ได้ขยายความไปนั้น เป็นเหตุผลอีกประการหนึ่งที่ทำให้เกิด อุปกรณ์อันมีประโยชน์ในการช่วยเสริมความงามของสะโพกผู้หญิงอินเดีย มีชื่อเรียกว่า “คางโค” มากกว่าการนำรูปทรงไม้ไปเปรียบเทียบกับสัตว์ชนิดอื่น และจะเห็นปรากฏ คำว่า “ไม้คางโค” ที่มีความสอดคล้องให้เห็นลักษณะรูปทรงของผู้หญิง และการใช้งาน

ไม้คางโคนี้ได้จากวัฒนธรรมการแสดงนาฏศิลป์อินเดียและในวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาหลาย ๆ เรื่อง

การแสดงนาฏศิลป์อินเดียในการเต้นรำประจำชาติที่สำคัญของอินเดียได้ เป็นการเต้นประจำชาติทั้งห้า หรือต้นมาตรทั้ง 5 ได้แก่ ดิน น้ำ ลม ไฟ และอากาศ ปรางค์ การเต้นรำในธาตุน้ำ - โอติสซี เป็นการเต้นรำประจำรัฐโอริสสาของชาวโอริยา ซึ่งมีลีลาการส่ายสะโพก เอว และอกเหมือนกับการเคลื่อนไหวของงู เป็นตัวแทนของธาตุน้ำ ดังนั้นผู้หญิงอินเดียจึงนิยมใช้ “ไม้คางโค” ตีสะโพกให้เนื้อพุงผายเพื่อให้อวัยวะในร่างกายเคลื่อนไหวประกอบการแสดงนาฏศิลป์ในรูปแบบต่าง ๆ ได้อย่างสวยงามยิ่งขึ้น

รูปภาพที่ 2 รูปการเต้นรำในธาตุน้ำ-โอติสซี การเต้นรำประจำรัฐโอริสสา
(ที่มา: http://mycitipati.blogspot.com/2017/01/blog-post_21.html)

ในวรรณกรรมพระพุทธศาสนาพบว่า “ไม้คางโค” จากพระไตรปิฎก และอรรถกถา ขุททกนิกาย คาถาธรรมบท โลกวรรคที่ 13 กล่าวถึงนางจิณฺจมาณวิกา รับอาสาพวกเดียรถีย์ ให้อาสาพระโคตมพุทธเจ้า นางจิณฺจมาณวิกา หรือโดยย่อว่า จิณฺจกา เป็นสตรีที่เชื่อว่ามีชีวิตอยู่ในพุทธกาล โดยพระไตรปิฎกกล่าวว่า นางได้รับอาสาพวกเดียรถีย์ ให้อาสาพระโคตมพุทธเจ้า ต่อหน้าคนจำนวนมากว่า พระโคตมพุทธเจ้าทำให้นางตั้งครรภ์ เนื่องจากนางมีความฉลาดในมารยาของหญิง นับถือศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธเจ้า มีเจตนาเพื่อทำลายพระพุทธรูป จึงเดินเข้าออกวัดพระเชตะวันอยู่เสมอ ทำที่เหมือนอยู่ในวัดพระเชตะวัน แต่แท้จริงแล้วนางอยู่ในวัดเดียรถีย์ใกล้เคียง โดยกาลล่วงไป 8 – 9 เดือน นางได้ผูกไม้กลมไว้ที่ท้อง ห่มผ้าทับข้างบน ทูบหลังมือ และเท้าด้วยไม้คางโคให้แสดงอาการบวมขึ้น มีอินทรีย์บอบช้ำ ยอมตน

กล่าวต่อพระพุทธเจ้าในท่ามกลางหมู่ชน ต่อมาภายหลังนางจึงถูกแผ่นดินสูบ (คณะกรรมการ
แผนกตำรา มหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ 2555 : 74-81)

นอกจากนี้ ในพุทธชัยมงคลปรากฏเป็นหลักฐานในบทสวด "พาหุง" บทที่ 5
ความว่า “กตวาน กุญฺฐมฺหํ อิวคฺคณินฺยา จิณฺจาย พุทฺธวณฺโณ ชนกายมฺขณฺเณ สนฺเตน โสมวธิ
นา ชิตฺวา มุนินฺโท ตณฺเตชสา ภวตุ เต ชยมฺงคลานิ” แปลความได้ว่า “นางจิณฺจมาณวิกาใช้
ไม่มีสัณฐานกลมใสที่ท้อง ทำอาการประหนึ่งว่ามีครรภ์ เพื่อกล่าวร้ายพระพุทธเจ้า
พระจอมมุนิจึงเอาชนะได้ด้วยวิธีสรงประจับพระทัยในท่ามกลางหมู่คน ด้วยเดชอันนี้
ขอชัยมงคลจงมีแก่ท่าน”

ล้อม เพ็งแก้ว (2547: 38) ได้กล่าวว่า ในเรื่องพระเวสสันดรมีปรากฏการใช้
ไม้คางโคกหุบสะโพกผู้หญิงในฉบับที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้เป็นแบบเรียน
กับมหาชาติคำหลวง ครั้งแผ่นดินสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ดูความในทานกัณฑ์มีคาถา
ว่า “อุทรสุสุโรเรน โคหนุเวญฺฐเนน จ” ในมหาชาติคำหลวงถอดความที่มีการกล่าว
เชื่อมโยงถึงการใช้ “ไม้คางโค” ตอนหนึ่งว่า “อาหารถืถอมไส้ รัตบรีไว้ด้วยผ้า อ่อนแอ
อ้าเอวบาง ตะโพกคือคางโคผาย” จากข้อความในคำประพันธ์อาจทำให้ผู้อ่านเข้าใจว่า
การที่จะทำให้เอวบางสะโพกผายได้นั้น ต้องเกิดจากการมัดหรือรัดเอาไว้ แท้ที่จริงแล้วไม่ได้
ใช้การรัดหรือมัดเอว แต่เกิดจากการหุบให้สะโพกผายผายด้วยการใช้ไม้คางโคตีเนื้อที่สะโพก
ให้ฟูขึ้น สามารถยืนยันวิธีการใช้งานของ “ไม้คางโค” อย่างถูกต้องได้จากหนังสือแย้ม
บรรยาย เล่ม 3 ของอาจารย์แย้ม ประพัฒน์ทอง ในเรื่องมหาราชแห่งกุสาวดี ตอนนาง
ประภาวดีรำพึง มีข้อความว่า “โอ้ สะโพกของลูกเคยผาย หนาหนั้นด้วยแผ่นเนื้อ ลูกได้
เคยหุบให้พู่อยู่เสมอด้วยไม้คางโค...” จากข้อความข้างต้นสามารถยืนยันได้อย่างดีว่า
ไม้คางโคในที่แท้เป็นเครื่องมือให้หุบ (ไม่ใช่ผูกคอต)

ในวรรณคดีที่มีชื่อเสียงมากของประเทศไทยมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเรื่อง
“ขุนช้าง ขุนแผน” ก็ปรากฏคำประพันธ์ที่มีความสอดคล้องกับการพรรณาลักษณะรูปร่าง
ของนางพิมพิลาไลย ดังคำกล่าวที่ว่า

“กูไม่เห็นใครเขาจะชอบใจ
อกเวยอ่อนแอ้นแม่นกนิกร

นางพิมพิลาไลยเขาโสกา
ฤจะมาสจรกับหมุหมา”

(กรมศิลปากร 2555 : 82)

การที่นางพิมพิลาไลยมีสัดส่วนของร่างกายที่สวยงามได้ถึงเพียงนี้เกิดจากการใช้ไม้คางคกเพื่อทุบตีสะโพกของนางพิมพิลาไลย จนทำให้ “นางพิมพิลาไลย (วันทอง) ไม่สามารถเดินเข้าประตูโบสถ์ตรง ๆ ได้เพราะสะโพกใหญ่ผึ่งผายออกมาจนต้องเดินตะแคงข้างเข้าประตูโบสถ์ จากคำกล่าวนี้อาจมีหลายท่านสงสัยว่านางพิมพิลาไลยจะต้องมีสะโพกที่ใหญ่ขนาดไหนหรือประตูโบสถ์จะต้องเล็กเพียงใด นางพิมพิลาไลยจึงไม่สามารถเดินเข้าโบสถ์ได้จนต้องตะแคงตัวเข้าไป จากข้อความนี้ทำให้เชื่อมโยงไปถึงสถานที่ คือ “โบสถ์มอญ มหาธาตุวัดป่าเลไลยก์ จังหวัดสุพรรณบุรี” ได้ว่าโบสถ์มหาธาตุเรียกกันโดยทั่วไปว่า “โบสถ์มอญ” ซึ่งเป็นโบสถ์ของมอญในเมืองมอญ ราชมัญประเทศ หรือในประเทศเมียนมาร์ทุกวันนี้ โดยมากจะยังคงลักษณะเดียวกัน นั่นคือมีลักษณะเป็นอาคารก่ออิฐถือปูนขนาดเล็กที่มีผนังทึบตันรอบด้าน ไม่มีหน้าต่าง มีเพียงประตูด้านหน้าเพียงบานเดียว สำหรับเข้าออกเฉพาะสำหรับประโยชน์ของพระภิกษุสงฆ์ในการประกอบพิธีกรรมที่ฆราวาสโดยทั่วไปมักไม่มีกิจธุระใดต้องเกี่ยวข้องด้วย เนื่องจากสถานที่ซึ่งฆราวาสทั้งหลายนิยมใช้งานสำหรับการไหว้พระสวดมนต์และนั่งสมาธิวิปัสสนาที่แท้จริงคือวิหาร

ดังนั้น โบสถ์มอญสมัยโบราณจึงมีลักษณะขนาดเล็กกะทัดรัด เจียบสัด สำหรับใช้เป็นที่พักผ่อนสงฆ์เพื่อร่วมทำสังฆกรรม อีกทั้งมีความเชื่ออีกกันว่า พิธีกรรมของพระมอญนั้นเข้มขลังตามความเชื่อของคนโบราณ ในอดีตวัดต่าง ๆ ที่มีพระเกจิผู้เก่งกล้าทางคาถาอาคมทั้งวัดมอญและวัดไทยนิยมสร้างโบสถ์ดังกล่าวนี้ เช่น วัดบางมอญ (วัดคลองมอญ หรือวัดบางสงบ) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา วัดกระดังงา จังหวัดสิงห์บุรี วัดนางสาว จังหวัดสมุทรสาคร วัดปราสาท วัดชมพูเวก จังหวัดนนทบุรี และวัดป่าเลไลยก์ จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นต้น

รูปภาพที่ 3 โบสถ์มอญ หรือโบสถ์มหาอุดวัดป่าเลไลยก์ สุพรรณบุรี

(ที่มา: <https://www.facebook.com/612365295504993/posts/1562904153784431/?d=n>)

“โบสถ์มอญ” หรือโบสถ์มหาอุดหลังนี้ปัจจุบันเรียกว่า “วิหารมอญ” มีประตูทางเข้าเพียงบานเดียว และประตูบานเดียวกันนี้ที่ว่ากันว่า นางพิมพิลาไลย (วันทอง) ไม่สามารถเดินเข้าตรง ๆ ได้เพราะสะโพกใหญ่จึงต้องตะแคงข้างเข้า นั่นคือเรื่องเล่าของชาวบ้าน หากแต่เรื่องจริงก็คือ คนมอญถือว่าโบสถ์เป็นเขตสังฆาวาส สำหรับพระสงฆ์ประกอบพิธีกรรมเท่านั้น ผิดกับวิหารซึ่งฆราวาสทั่วไปใช้ไหว้พระนั่งสมาธิวิปัสสนา มอญจึงสร้างโบสถ์เพียงขนาดเล็ก และสร้างอย่างเรียบง่าย ประการสำคัญในอดีตนั้น คนมอญมีคตินิยามห้ามผู้หญิงเข้าไปภายในโบสถ์อย่างเด็ดขาด แม้แต่ผู้ชายถ้าไม่มีกิจก่งตเว้นเสีย

ดังนั้น ที่ปรากฏในวรรณคดีว่า นางพิมเอียงตัวเข้าโบสถ์ก็คงเป็นแต่การเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นว่าประตูโบสถ์นั้นเล็กเพียงใด หรือในทางกลับกันก็อาจจะเป็นการแฝงชมโฉมนางพิมก็เป็นได้ว่า สะโพกของนางนั้นผึ่งผายเพียงใดขนาดที่ไม่สามารถเดินเข้าประตูโบสถ์ตรง ๆ ได้ อันเกิดจากการที่สะโพกของนางถูกตีด้วย “ไม้คางโค” จนทำให้สะโพกขยายแผ่กว้างออก ประเด็นนี้อาจเป็นข้อสังเกตที่เชื่อมโยงเนื้อเรื่องว่า นางพิมพิลาไลยมีรูปร่างและสัดส่วนสวยงามที่เกิดจากการตีด้วยไม้คางโค ทำให้ขุนช้างขุนแผนแย่งชิงนางจนยากจะหักใจลื้ม

คำกล่าวที่เรียกผู้หญิงที่สะโพกผึ่งผายสวยงามนั้นมีหลายคำเรียก บ้างอาจเรียกว่า “บันท่ายดินระเบิด” ใช้เรียกผู้หญิงที่มีสะโพกใหญ่ผายโดดเด่นสะดุดตา หรืออาจเรียก “สะโพกสุดเสียงสังข์” ก็เป็นได้ คำนี้ปรากฏในการชมสะโพกนางสีดา มีผู้สันนิษฐานว่า

สะโพกสุดเสียงสังข์ หมายถึง สตรีที่มีสะโพกงามสะดุดตา แม้ชายใดได้เห็นต้องเหลียวมอง นานเท่าระยะเสียงสังข์ที่เป่าหนึ่งครั้ง หรือมองจนระยะห่างกันไกลขนาดเสียงสังข์ที่เป่า ได้ยินไปไกลแค่ไหน ยังหันมามองแค่นั้น บางคนอธิบายว่าสุดเสียงสังข์ คือเป่าสังข์ติดต่อกัน ไปเป็นทอด ๆ เป็นช่วง ๆ แสดงการยกย่อง แสดงความชื่นชม คล้ายกับผู้ชายที่ผิวปาก เมื่อเห็นผู้หญิงงามเดินผ่าน ซึ่งเคล็ดลับสะโพกดินระเบิด หรือสะโพกสุดเสียงสังข์ในวรรณกรรมหลายเรื่อง สตรีทั้งหลายล้วนได้ความงามนั้นมาจากการใช้ไม้คางโคทุบสะโพก ให้ผิวงามทั้งสิ้น

ลักษณะการใช้ “ไม้คางโค” เพื่อความสวยงามในอดีต

ในอดีต “ไม้คางโค” มีหน้าที่สำหรับทุบสะโพกผู้หญิงให้งดงาม หรือที่เรียกในภาษาว่า สัณญา (สะโพก) เพื่อให้สะโพกผิวงาม ผู้หญิงที่เอวบางร่างน้อยแต่สะโพกผิวงามนั้น เป็นความงามของคนอินเดีย นิยมกันว่าการที่ผู้หญิงมีสะโพกที่อวบอ้อมผิวงามนั้น คือผู้หญิงที่มีความสวยสมบูรณ์พร้อมทั้งด้านสังคมและด้านครอบครัว ด้านสังคมกล่าวคือถ้าผู้หญิงที่มีร่างอวบอ้อม สะโพกใหญ่นั้นหมายถึง สามารถแสดงถึงฐานะทางสังคมของตนว่าเป็นผู้ที่มีฐานะร่ำรวย มีกินมีใช้ไม่ขัดสน และความสมบูรณ์พร้อมด้านครอบครัว หมายถึง ผู้หญิงที่มีร่างอวบอ้อมสะโพกผิวงามนั้นพร้อมที่จะมีคู่ครองเพื่อปฏิบัติหน้าที่เป็นภรรยาที่ดี เพราะสรีระร่างกายอยู่ในช่วงวัยเจริญพันธุ์และพร้อมที่จะปฏิบัติหน้าที่แม่ของลูกที่ดีได้ อีกทั้งสรีระร่างกายพร้อมที่จะตั้งครรภ์ให้นมและเลี้ยงดูลูกของตน เพราะฉะนั้น ผู้หญิงจึงใช้ “ไม้คางโค” มาทุบตีที่สะโพกเพื่อให้มีขนาดแผ่ขยายออกมาสวยงามรวมถึงสอดคล้องกับค่านิยมของสังคมและวัฒนธรรมในประเทศนั้นด้วย

ลักษณะการใช้ “ไม้คางโค” เพื่อความสวยงามในปัจจุบัน

ในปัจจุบันได้มีวิวัฒนาการด้านศัลยกรรมความงามที่เกี่ยวข้องกับการทำให้สะโพกใหญ่ผิวงามเกิดขึ้นมากมาย ทั้งการผ่าตัดแก้ไขรูปทรงสะโพก และฉีดไขมันเสริมเพิ่มขนาดของสะโพก รวมทั้งแก้ปัญหาความหย่อนคล้อยของสะโพกให้ดูยกกระชับยิ่งขึ้นในหลายรูปแบบ จากวิวัฒนาการทางการแพทย์นี้ ทำให้สามารถเข้าใจได้ว่า ปัจจุบันมีผู้หญิงที่ชอบ

ลักษณะรูปร่างของสะโพกที่ผึ่งผายเช่นเดียวกันกับการถูก “ไม้คางโค” ทบตีในสมัย
อดีตกาลอยู่อีกจำนวนไม่น้อยเลยทีเดียว

Dr. Suhas Bulbule แพทย์ชาวอินเดีย ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ไม้คางโคว่า
เมื่อมีวิวัฒนาการการเสริมสะโพกมากมายโดยไม่ต้องใช้ไม้คางโคเพื่อทบเสริมสะโพก
เหมือนในอดีตแล้ว ปัจจุบันไม้คางโคจึงได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการเสริมความงามจากการนำมา
ทบตีสะโพกให้ผึ่งผายกลับกลายเป็นการเสริมความงามที่ปรากฏในรูปแบบของการแต่งกาย
แทน การแต่งกายที่วันนี้จะเห็นได้จากชุดการแสดงนาฏศิลป์พื้นเมืองของประเทศอินเดีย
ที่ผู้แสดงจะสวมไม้คางโคบนศีรษะเหมือนสวมขนาในนาฏศิลป์ไทย “ไม้คางโค” ที่ประดับ
อยู่บนศีรษะผู้แสดงจะมีการตกแต่งรูปแบบและสีสันให้สวยงามเข้ากับชุดรวมถึงเครื่อง
ประดับต่าง ๆ ที่นักแสดงสวมใส่ เพื่อให้เหมาะสมกับการแสดงในชุดการแสดงต่าง ๆ

สรุปผลและอภิปรายผลการศึกษา

“ไม้คางโค” เป็นคำที่อาจไม่ได้รู้จักอย่างแพร่หลายในบุคคลทั่วไป ไม่ได้มีการ
ปรากฏคำและความหมายของคำในพจนานุกรมภาษาไทยหลายฉบับ จึงทำให้บุคคลทั่วไป
อาจไม่ทราบถึงลักษณะและความหมายที่แท้จริงของไม้คางโค การได้ทราบที่มาของ
“ไม้คางโค” สามารถเชื่อมโยงให้เห็นถึงมิติในสังคมหลายประการ ประการแรก คือสามารถ
ทราบลักษณะการใช้ภาษาที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตเพื่อเชื่อมโยงกับความเชื่อ
ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา รวมถึงการสร้างความเป็นหนึ่งในวรรณคดีที่ปรากฏคำว่า
“ไม้คางโค” นี้เพื่อผูกโยงเรื่องให้เห็นถึงวัฒนธรรมและค่านิยมความงามของผู้หญิงอินเดีย
ที่ได้เข้ามาอิทธิพลต่อความงามของผู้หญิงไทยด้วย และอีกประการ คือทำให้เห็นถึง
ความคงอยู่ของวัฒนธรรมความงามที่มี “ไม้คางโค” เป็นปัจจัยหลัก ถึงแม้ว่าเวลาจะผ่าน
พ้นไปนานเพียงไร ในปัจจุบันจะมีวิวัฒนาการการเสริมความงามไปมากเท่าใดแล้วก็ตาม
แต่วัฒนธรรมการสร้างงามจากไม้คางโคก็ยังคงอยู่ เพียงแต่เปลี่ยนรูปแบบจาก
การนำมาทบตีสะโพกเป็นการนำมาเป็นเครื่องประดับศีรษะในการแสดง ไม้คางโคจึงเป็น
อุปกรณ์ที่มีคุณค่าด้านภาษา คุณค่าด้านวัฒนธรรม

รายการอ้างอิง

- กรมการศาสนา. 2525. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- กรมศิลปากร. 2555. **เสภาเรื่องขุนช้าง ขุนแผน**. กรุงเทพฯ: ศิลปบรรณาการ.
- คณะกรรมการแผนกตำรา มหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์. 2555. **พระธัมมปทัฏฐกถาแปล ภาค 6**. กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- ธัญญลักษณ์ ศรีชาร์ตน์. 2561. **วัฒนธรรมการแต่งกายของประเทศอินเดีย**. สืบค้น 29 กันยายน 2564, จาก <https://sites.google.com/site/tanyarak10384/wathnthrrm-kar-taeng-kay>.
- พระศรีคัมภีรญาณ และคณะ. 2557. **พจนานุกรมพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เพงพีเอ็นโพร สตูดิโอ (ไทยกระจำง). 2562. **ทำไมชาวอินเดียจึงเคารพบูชาวัว**. สืบค้น 30 กันยายน 2564, จาก <https://www.youtube.com/watch?v=itRXPvwcAc>.
- มติชน. 2547. **พจนานุกรมฉบับมติชน**. สืบค้น 2 ตุลาคม 2564, จาก <https://books.google.co.th/books?id=MLxjDwAAQBAJ&printsec=Frontcover&hl=th#v=onepage&q&f=false>.
- รามัญคดี. 2560. **โบสถ์มอญมหาธาตุวัดป่าเลไลยก์ สุพรรณบุรี**. สืบค้น 30 กันยายน 2564, จาก <https://www.facebook.com/612365295504993/post/1562904153784431/?d=n>.
- ล้อม เพ็งแก้ว. 2547. **ภูมิพื้นภาษาไทย (๓) ข้อเขียนว่าด้วยความหมายและที่มาของคำในภาษาไทย**. กรุงเทพฯ: พิมพ์คำ.

ศักดิ์ศรี แย้มนัตตา. 2556. **สะโพกสุดเสียงสังข์**. สืบค้น 30 กันยายน 2564,
จาก <https://guru.sanook.com/13717/>

สัมพันธ์ บุญยงค์ เกศเทศ. **เสวนาวิชาการ ภาษาวรรณศิลป์: ถอดรหัสหลักการและ
สุนทรียภาพ**. 18 กันยายน 2564.

Citipati. 2560. **การเดินรำประจำชาติของอินเดียชนิดต่าง ๆ**. สืบค้น 30 กันยายน
2564, จาก http://mycitipati.blogspot.com/2017/01/blog-post_21.html.

iPrice Thailand. 2564. **ชุดอินเดีย**. สืบค้น 29 กันยายน 2564, จาก [https://images.
app.goo.gl/jPtckBfWwmfwUsfm8](https://images.app.goo.gl/jPtckBfWwmfwUsfm8).